

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling

den 14. December 1917.

Den ledende Præsident, Lensgreve *Molke*, aabnede Generalforsamlingen med følgende Udtalelse:

Maa jeg paa Præsidiets Vegne have den Ære at ønske Dem Velkommen til Generalforsamlingen. Siden vi sidst var samlede, er desværre flere af Landbrugets betydende Mænd gaaet bort; jeg maa derfor, inden vi gaar over til Dagsordenen, nævne nogle af disse Mænd.

Den 29. Januar afgik Hofjægermester *Friis* ved Døden i en Alder af 80 Aar. Han havde fra sin tidligste Ungdom Interesse for Landbruget, og efter endt Uddannelse overtog han Gaarden »Duelund« ved Kjellerup. Han knyttedes til en Række offentlige Hverv; han blev saaledes Formand for den lokale Landboforening, Næstformand for Foreningen af jyske Landboforeninger, Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad og senere en af Selskabets Præsidenter. Ved *Fjords* Død i 1891 blev *Friis* Direktør for Forsøgslaboratoriet og nogle Aar senere for den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole. I et Aar var *Friis* Landbrugsminister i Ministeriet Sehested. I alle disse Hverv udfoldede *Friis* praktisk Dygtighed og stor Samvittighedsfuldhed, der altid gjorde Samarbejdet med ham let og behageligt. Hans personlige Elskværdighed og hans Forhandlingsdygtighed gjorde ham afholdt af alle, der kom i Berøring med ham. Ikke mindst i dette Selskab vil Hofjægermester *Friis* blive mindet med Tak og Paa-skønnelse.

Forpagter *Thalbitzer* afgik ved Døden den 24. April i en

Alder af godt 83 Aar. I en lang Aarrække var *Thalbitzer* Forpagter, først af Lundbygaard og senere af Thurebyholm. *Thalbitzer* var en Foregangsmand, hvis Dygtighed vandt almindelig Anerkendelse. Der blev betroet ham mange offentlige Hverv, som han varetog med stor Interesse. Særlig maa nævnes, at han er Stifteren af De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift, hvis dygtige Næstformand han var i mange Aar. I 30 Aar var han Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad. *Thalbitzer* var en Forhandlingens Mand i Ordets bedste Betydning; tillige var han en tjenstvillig og hjælpsom Mand. En af hans største Glæder var at kunne være noget for andre og staa dem bi med Raad og Daad. Disse Egenskaber, hans Dygtighed og personlige store Elskværdighed vil bevare hans Minde.

I en Alder af 97 $\frac{1}{2}$ Aar afgik Etatsraad *Emil Holm* den 30. Maj ved Døden. Han var i en lang Aarrække Ejer af Hovedgaarden Lerchenfeldt ved Kalundborg og viste sig her som en dygtig og praktisk Landmand. Fra 1880 til 1883 var han Medlem af vort Bestyrelsesraad og i flere Aar var han Selskabets Revisor, ligesom han var et virksomt Medlem af flere af vore Udvalg, blandt andet af Hvede- og Maltbygudvalget. Vi vil mindes ham med erkendtlig Tak.

Den 28. August afgik Lensgreve *Ahlefeldt-Laurvigen* ved Døden i en Alder af 73 Aar. Lensgreve *Ahlefeldt* var en landskendt Mand, og han har indlagt sig store Fortjenester ved de størstiledede landøkonomiske Forsøg, han lod iværksætte paa sine Gaarde, og som i høj Grad er kommet vort Landbrug til Gode. To Gange var han Medlem af Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Bestyrelsesraad, først fra 1877 til 1892, senere fra 1902 til 1908. I 9 Aar var han en meget dygtig og afholdt Formand for de samvirkende fynske Landboforeninger. Grev *Ahlefeldt* var en helstøbt Personlighed, djærv og aaben, med udprægede Meninger og megen praktisk Sans, og han efterlader sig et varigt Minde indenfor det danske Landbrug.

Jeg skal endvidere nævne Dr. med. *Krabbe*, der døde den 25. April. Han var en meget betydelig Videnskabsmand, der i mange Aar var en dygtig Lærer i Anatomi paa Landbohøjskolen. Endelig nævner jeg den dygtige, bornholmske Landmand, Proprietær *Jespersen*, Splitsgaard, der døde den 23. Maj. *Jespersen* var i en Aarrække Medlem af vort Bestyrelsesraad. Disse Mænds Navne og Gerning vil vi bevare i taknemlig Erindring.

Forsamlingen sluttede sig hertil ved at rejse sig.

Den ledende Præsident: Jeg beder derefter Sekretæren meddele Udfaldet af Valgene.

Sekretær *Hertel:* Der er ialt afgivet 141 Stemmesedler. Til Præsident er genvalgt Lensgreve *F. Moltke* med 137 Stemmer, til Medlemmer af Bestyrelsesraadet: Forpagter *Knipschildt*, Hofjægermesler *Sehestedt-Juul* og Godsinspektør *Tilemann* hver med 137 Stemmer, Baron *Wedell-Neergaard* med 136 Stemmer, Hofjægermester *A. Tesdorpf* med 135 Stemmer og Hofjægermester *Cederfeld de Simonsen* med 134 Stemmer.

Landboforeningernes Stemmegivning har givet følgende Resultat: For Ringkøbing Amt er valgt Proprietær *P. Olufsen*, Ribe Amt: Klitplantør *Vilh. Pinholt*, Vejers, Vejle Amt: Gaardejer *P. Nielsen*, Nordbygaard, Maribo Amt: Forstander *H. J. Rasmussen*, Næsgaard, Præstø Amt: Forpagter *Selchau-Hansen*, Alslevgaard, og Sorø Amt: Forstander *J. K. Jensen*, Haslev Landbrugsskole. Til Revisor er genvalgt Godsejer *W. Pontoppidan* med 136 Stemmer, til Medlem af Bestyrelsen for Fond til Landmænds Uddannelse er genvalgt Professor *H. V. Nyholm* med 136 Stemmer, til Medlemmer af Belønningsudvalget er genvalgt Hofjægermester *G. E. Grüner* og Forpagter *G. F. Schroll*, til Medlem af Bogudvalget er genvalgt Etatsraad *H. Valentiner* og til Bestyrelsen for Korn- og Foderstofkontrollen i Københavns Frihavn er genvalgt Grosserer *G. Hage*, Proprietær *S. Friis* og Sekretær *H. Hertel*.

Sekretæren oplæste derefter Navnene paa de i Aarets Løb indmeldte, som alle var optagne som Medlemmer. Medlemsantallet stiller sig derefter saaledes:

Medlemsantallet var d. 1. April 1917.....	760
Optagne i Aarets Løb er.....	32
	792
Afgaaede ved Døden i Aarets Løb.....	6
Udmeldte	10 16
Det samlede Medlemstal er altsaa 14. Decbr. 1917	776,

hvilket viser en Fremgang af 16 Medlemmer.

Det reviderede Regnskab for Regnskabsaaret 1. April 1916 til 31. Marts 1917 fremlagdes med tilhørende Bilag til Medlemmernes Gennemsyn. Revisorerne havde fundet Regnskabet fuldstændig i Orden, og i Bestyrelsesraadets Møde forud for Generalforsamlingen var der givet Regnskabsføreren Decharge.

Beretninger.

Om Selskabets almindelige Virksomhed afgaves følgende Beretning af Sekretær *Hertel*: Hvad Selskabets litterære Virksomhed angaar, skal jeg oplyse, at Medlemmerne som sædvanlig har modtaget »Tidsskrift for Landøkonomi«, »Tidsskrift for Landbrugets Planteavl«, »Landøkonomisk Aarbog«, som i Aar har skiftet Redaktør, idet Kontorchef *H. C. Larsen* har fratraadt Redaktionen af Aarbogen, som derefter er overtaget af Landbrugskandidat *H. M. Knudsen*, og endelig Aarsberetningen. Iøvrigt er der i Aar kun udsendt et Skrift: Fodermester *Laurits Okholm*: »Kvægfedning«, der er den præmierede Besvarelse af den i 1915 udsatte Prisoppgave. Endvidere udsatte Landhusholdningsselskabet i 1915 for Midler af »Brødr. *Bendix*' Jubilæumslegat« 2 Prisopgaver vedrørende 1) Tørring af Sæd og 2) Opdræt af Heste. Indleveringsfristen udløber nu til 1. Januar, og forhaabentlig vil Selskabet altsaa i 1918 kunne udsende præmierede Besvarelser af disse to Opgaver.

Selskabet havde forberedt flere andre Værker, men vil koncentrere sin Forlagsvirksomhed om Udgivelsen af det store Værk om dets Historie, som var planlagt at skulle udkomme til 150-Aars-Jubilæet d. 29. Januar 1919, altsaa om et Aar. Meningen var, at Selskabet vilde søge at faa det hele Værk i to Bind foreliggende færdigt til Jubilæet, men dels er det saa stort et Arbejde, at det vil knibe, dels har man ment, at det af Hensyn til de overordentlig dyre Udgivelsespriser for Tiden maaske vil være rigtigt at stille Udgivelsen af anden Del af første Bing og hele andet Bind noget i Bero, til Pri-serne bliver noget billigere. Men begge Forfatterne — som er Professor, Dr. phil. *E. Arup* og mig — arbejder paa Sagen, og vi har Haab om at kunne have Manuskriptet færdigt, saa vi hurtigt kan aflevere det, naar det ikke bliver slet saa dyrt at udgive det. Selskabet udsendte en Gang i Foraaret en Opfordring til Medlemmerne om at bidrage til Udgifterne ved Udgivelsen af dette Skrift, idet disse efter indhentede Oplysninger var beregnet at ville løbe op til ca. 30,000 Kr., hvilket Selskabet ikke magtede alene. Selskabet har haft den Glæde, at der til Dato er indkommet 9910 Kr., altsaa nærmest 10,000 Kr. Hvad Selskabets Medlemmer saaledes allerede har ydet, vidner jo paa en overordentlig smuk Maade om deres Interesse for Sagen; men jeg vil ikke nægte, at hvis der kommer yderligere Bidrag, vil det være meget kærkomment. — Der er i Fjor afholdt 5 Foredrag, nemlig af Cand. mag.

Vilh. Lorentzen, Arkitekt *Ivar Bentsen*, Professor *Holger Møllgaard*, Professor, Dr. phil. *Kølpin Ravn* og Professor *O. H. Larsen*. Der er for Foredragssæsonen 1918 foreløbig planlagt følgende 3 Foredrag: Godsejer *Moesgaard-Kjeldsen*: Ernæring af Mennesker og Dyr under den foreliggende Situation, Laboratoriebestyrer *Harald R. Christensen*: Landbrugsplanternes Ernæring under den foreliggende Situation og Forstander *S. C. A. Tuxen*: Statens Forhold til vort Landbrug. Endelig vil Direktør *K. Dorph-Petersen* jo i Aften holde Foredrag om: Vort Landbrugs Forsyning med Sædefrø til det kommende Foraar. Der er endnu et Par andre Foredrag under Overvejelse, saa det kan godt være, der bliver afholdt endnu flere.

Der er for Tiden 38 Landvæsenlærlinge under Selskabet, samme Tal som i Fjor ved denne Tid, lidt flere end de nærmest foregaaende Aar.

Af Understøttelser har Landhusholdningsselskabet dels ved Hjælp af egne Midler, dels ved Hjælp af *Julius Skrikes* Stiftelses Midler ydet Statskonsulent *Mørkeberg* 200 Kr. til Udarbejdelse af Familiestambøger, og udtjent Landvæsenselev *Karl Nielsen* 250 Kr. til Studium paa Landbohøjskolen. Af Renterne af Etatsraad *Philip W. Heymans* Legat har Statskonsulent *P. A. Mørkeberg* modtaget en Portion af 2000 Kr. til fortsatte Arbejder vedrørende Fremme af Svineavl, bl. a. for at foretage Rejser i Sverige for at sætte sig ind i Avlen af Yorkshiresvin dér. Af Proprietær *Holms* Legat er der uddelt Understøttelser til Mag. scient. *Ernst Gram*, Landbrugskandidaterne *Lauge Olsen*, *Einar Jensen* og *A. Werge*, de Landbrugstuderende *K. Bakman*, *O. Holt*, *A. V. Pedersen*, *H. M. Gormsen*, *A. Milthers* samt Landbrugslærer *J. Aagaard* — ialt 10. Af Købmand *Sørensen* og Hustrus Legat er der uddelt 6 Understøtteiser: Studenterne *C. v. Benzon* og *E. G. Strøbech* til fortsat Studium, *S. A. Frederiksen* til Uddannelse ved Landbruget, *L. K. Nielsen*, *J. H. Jørgensen* og *K. K. Larsen* til Uddannelse henholdsvis paa en teknisk Skole, som Maskinist og paa Teknologisk Institut. Det sidste Legat gives nemlig ikke blot til unge Landmænd, men til unge Folk, uanset deres Fag.

Med Hensyn til Konferensraad *W. A. Hansens* Legat har Selskabet besluttet, at i de kommende 4 Aar skal Island have Legatet. Landhusholdningsselskabet skrev til det islandske Landbrugsselskab og spurgte, om det vilde være med til at administrere det, og efter Forhandling blev Selskaberne enige om, at Renterne af Legatet i de kommende 4 Aar skulde benyttes til Understøttelse af Forsøg med enkelt Krydsning

af islandske Faar og engelske Faareracer. Iværksættelsen af Forsøgene vil dog blive opsat, til Forbindelsesforholdene kommer i roligere Gænge. Det islandske Landbrugsselskab har udtrykkelig udtalt Ønsket om ikke at faa Pengene sendt op nu, men at de maa bero her, indtil Forbindelsesforholdene bliver sikre. Renterne kommer da naturligvis ogsaa Island tilgode.

Om Uddelingen af Landhusholdningsselskabets Sølvbægere og Duelighedsmedailler og af Belønningerne af det *Pedersen-Bjerggaard'ske* Legat vil der senere paa Dagsordenen blive givet Meddelelse.

Landhusholdningsselskabet har i det forløbne Aar nedsat 2 Udvalg. Det ene til at afgive Erklæring om et af Ministeriet til Selskabet indsendt Andragende om at faa Koncession paa Udnyttelsen af Vandkraften i Gudenaen til Fremstilling af elektrisk Energi og om Tilvejebringelsen af Lovhjemmel til de fornødne Ekspropriationer. Udvalget bestod af: Statskonsulenterne *Fr. og K. Hansen*, Kontorchef *Holck Colding*, Amdsraadsmedlem, Landvæsenskommissær *M. Hull* og Folketingsmand *S. Svendsen*. Om denne Sag vil der senere paa Dagsordenen blive givet nærmere Meddelelse.

Det andet Udvalg er nedsat til at afgive Erklæring om en fra Ministeriet fremsendt Indstilling, i hvilken det færøske Lagting andrager Justitsministeriet om, at der for Statskassens Regning maa blive oprettet en Landbrugs- og Husholdningsskole med Forsøgsstation paa Færøerne. Selskabet har tidligere haft en lignende Sag til Behandling for et Par Aar siden; det nedsatte da et Udvalg til at afgive Betænkning, men saadan som Sagen den Gang var forberedt, blev den ikke gennemført. Nu har man imidlertid fra Færøerne udtalt et bestemt Ønske om, at Sagen først og fremmest maa komme til Landhusholdningsselskabet, for at man kunde høre dets Mening. Præsidiet er gaet ud fra, at denne Sag fortjener nøje Overvejelse og har formaaet følgende Herrer til at gennemgaa den: Statskonsulenterne *K. og Fr. Hansen*, Forstander *J. J. Hansen*, Lyngby, Kontorchef *Flensborg*, Hedeselskabet, Herredsfoged *Helms*, Holbæk, tidligere Sorenskriver paa Færøerne, samt Fiskeriinspektør *Mortensen*. Naar den sidste er taget med, er Grunden den, at Selskabet har tænkt sig Muligheden af, at det kunde være ønskeligt ogsaa at drage den Undersøgelse med ind i Spørgsmaalet, om man ikke skulde se at faa Undervisning i Fiskeriforhold lagt ind under Skolen, idet Landbrug og Fiskeri paa Færøerne griber saa meget ind i hinanden, at de er vanskelige at adskille.

Et Udvalg er ophævet i Aarets Løb. Det var i 1916, at Ministeriet anmodede De samvirkende danske Landboforeninger og Landhusholdningsselskabet om en Fællesudtalelse om et af Veterinærphysikatet udarbejdet Forslag til Bekendtgørelse og til Instruks vedrørende Bekæmpelse af Mund- og Kløvesygen. Der blev nedsat et Fællesudvalg, hvor Landboforeningerne var repræsenterede af Folketingsmand *Pinstrup* og Gaardejer *A. Andersen*, Bakkegaard, Landhusholdningsselskabet af Lensgreve *Moltke* og Proprietær *Grut Hansen*, medens Statskonsulent *Mørkeberg* var Udvalgets Sekretær. Udvalget afgav i Foraaret en udførlig Betænkning, som de to Institutioner sluttede sig til og oversendte til Ministeriet.

Tre af Selskabets Udvalg har udført et stort Arbejde i Aarets Løb: Udvalget vedrørende Jordens Afvanding og Vanding, Udvalget vedrørende det landøkonomiske Driftsbureau og Gedeudvalget. Senere paa Dagsordenen vil der blive givet nærmere Meddelelse herom.

Udvalget angaaende Udarbejdelsen af en ny Bogfortegnelse, passende for Sogne- og Landbrugsbiblioteker, vil antagelig kunne slutte sit Arbejde i 1918. Det har været et meget stort Arbejde, men efter Udvalgsformanden, Professor *Steenbergs* Meddelelse er der Haab om, at Manuskriptet vil kunne afleveres i Løbet af en Maaned eller to. — Regnskabsudvalget udsendte i Sommer 4. Udgave af Landhusholdningsselskabets Regnskabsbøger.

Statskonsulentvirksomheden er gaaet sin rolige Gang. Mejerikonsulenterne har deltaget i et bakteriologisk Kursus i Juni Maaned under Professor *Orla Jensens* Ledelse. Kursus'et vil forhaabentlig medføre, at der stilles Midler til Raadighed for Konsulenterne til i deres Hjem at kunne faa indrettet Lokaler til et lille Laboratorium, i hvilket der kan foretages Bakterieundersøgelser, Bakteriespredning m. v. Konsulenterne tillægger det stor Betydning, at disse Midler bliver stillet til Raadighed.

Som d'Hrr. ved, har der været ført Forhandlinger om at ansætte en ny Maskinkonsulent fra 1. April 1918, særlig for Kraftmotorer og faste Installationer. Landhusholdningsselskabet har haft en Del med Sagen at gøre og er indgaaet med forskellige Indstillinger til Ministeriet. Nu foreligger der Forslag om Bevilling af de nødvendige Midler til Ansættelse og Lønning af den nye Statskonsulent.

I Oktober Maaned indbød Landhusholdningsselskabet med Landbrugsministeriets Bemyndigelse til et almindeligt Konsulentmøde, ved hvilket Ernæringsraadets Formand og

Sekretær gav en Række Meddelelser af Interesse for Konsulenterne. Ministeriet afholdt alle Udgifterne ved Mødet.

I Januar blev der afholdt to Møder af Landhusholdningsselskabet, de samvirkende danske Landboforeninger og Andelsudvalget for at drøfte Kornordningen. Da det staaende Landbrugsudvalg blev nedsat i Februar, er disse Møder, i alt Fald foreløbig, standsede. Et tvangsfrit Møde blev afholdt den 7. September, hvis vigtigste Forhandlingsgenstande er refererede i »Tidsskrift for Landøkonomi«, November-Heftet.

Iøvrigt er der afholdt en Mængde Møder i Landhusholdningsselskabet, som det imidlertid vilde føre for vidt at komme nærmere ind paa.

Landhusholdningsselskabet har paa Ministeriets Foranledning og paa eget Initiativ afgivet en Del Betænkninger til Ministeriet, saaledes bl. a. om Udarbejdelsen af et Lovforslag vedrørende Handelen med Bekæmpelsesmidler mod Plantesygdomme, om en mere intensiv Benyttelse af Jorden, Statstilskud til Ribe Mælkeriskole, Ansættelse af en Landbrugskonsulent i Tyskland i Lighed med, hvad Danmark har i England og Rusland o. s. v.

Korrespondancen med Ind- og Udland er for den førstes Vedkommende af samme Omfang som hidtil; hvad Korrespondancen med Udlandet angaar, er den helt standset; der gaar Maaneder imellem, inden vi faar nogen Forespørgsel fra Udlandet. Tidligere, inden Verdenskrigens Begyndelse, gik der ikke en Uge, uden at vi skulde sende Oplysninger til Udlandet. Der kom Forespørgsler og der kom Udlændinge her til; nu er det fuldstændig standset. Overvejelserne angaaende Afholdelsen af den 4. nordiske Landbrugskongres i København er foreløbig stillet i Bero.

Den ledende Præsident: Maa jeg spørge, om nogen ønsker Ordet i Anledning af denne Beretning?

Gaardejer Søndergaard: Jeg vil gerne henstille til det Udvalg, der skal bedømme Prisopgaven om Hesteopdræt, at vi faar den revideret i Henhold til de Erfaringer, vi Landmænd tvinges til at gøre i denne Vinter. Hvad vi tvinges til i denne Vinter, har vi ikke før troet kunde gaa, og det ser ud til, at det kan gaa endda meget godt. Hvis Selskabet saa kom med et lille Skrift om Hesteopdræt, der vilde ligge tilbage i Tiden, vilde det ikke være heldigt for Selskabet selv, og Landmændene vilde heller ikke bryde sig om det. Det kan blive af største Betydning, at vi kommer ind paa langt større Økonomi ved Brugen af hjemmeavlede Fødemidler. Der.

hvor det først bliver en Nødvendighed, bliver ved Opdræt baade af Heste og Kvæg.

Den ledende Præsident: Maa jeg takke for de Udtalelser, der er kommet frem; det skal vi selvfølgelig tage under villig og alvorlig Overvejelse.

»Fond til Landmænds Uddannelse«.

Beretning om Fondens Virksomhed i det 48. Forretningsaar, 1917, aflagdes af Fondens Sekretær, Kasserer *H. M. Knudsen*: Efter at den sædvanlige Meddelelse om Uddeling af Fondens Midler for indeværende Aar var udsendt, indkom der 18 Ansøgninger, som gik ud paa, at vedkommende ønskede Understøttelse til Studium ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole for derefter at søge Ansættelse som Lærer ved en Landbrugsskole, som Konsulent eller i lignende Virksomhed.

Der blev tilstaaet 6 Ansøgere, der for Tiden studerer paa Landbohøjskolen, hver en Understøttelse paa 16 Kr. maanedlig i 8 Maaneder; disse 6 var følgende: *Axel Valdemar Pedersen, Niels Martin Jørgensen, Peder Johannes Carl Pedersen, Hans Holger Marius Bagge, Alfred Jensen og Laurids Lauridsen.*

Understøttelserne vil saaledes tilsammen udgøre 768 Kr., og da der var 817 Kr. 58 Øre til Raadighed, vil der altsaa blive et Overskud af 49 Kr. 58 Øre at overføre til næste Aars Regnskab. Fondens Kapital er 22,600 Kr., der giver en aarlig Rente af 791 Kr.

Der var som trykte Bilag udsendt og omdelt paa Pladserne Beretning fra Selskabets Konsulent i Mejeribrug og Beretning fra Selskabets Konsulent i Fjerkræavl. De toges begge til Efterretning uden Omtale.

Meddelelse ved Landbrugsministeriets Konsulent i Agrikulturkemi, Prof., Dr. phil. *K. Rørdam*:

Den Sag, jeg kort skal berøre, har jeg allerede for en Aarrække siden omtalt ved Møderne her; da var den maaske ikke saa aktuel som nu; thi nu er den fremdraget for mig igen ved Forespørgsel fra Konsulent *Jacobsen*, det er Spørgsmaalet om Muligheden af at skaffe Fosforsyregødning fra dansk Jord. Det vil efter alle Solemærker være saaledes til

Foraaret, at man hverken kan faa Superfosfat eller Thomaslagge og maaske heller ikke Benmel i store Mængder. Det vil jo være ret alvorligt for Landbruget og derfor gælder det om at overveje Muligheden for at skaffe Erstatning, og saa vendes Opmærksomheden naturligt hen paa de gammel kendte Forekomster paa Bornholm, dels dér og dels nogle Forekomster, spredt over hele den øvrige Del af Danmark. Det angives jo almindeligt, at omkring 1840 blev der i England udført de første Forsøg med Fosfatgødning, og først i 1843 fremstilles der Superfosfat. I 1852 gjorde den Mand, som Danmarks Geologi skylder saa overordentlig meget, Prof. *Forchhammer*, opmærksom paa, at der paa Bornholm fandtes Fosforiter, der muligvis kunde anvendes. Senere hen drog han det frem paany ved Landmandsforsamlingerne i 1861 og 1863, og daværende Adjunkt *Jespersen* paa Bornholm paaviste et Sted paa Sydsiden af Bornholm, hvor der fandtes faststaaende Fosforiter i den bornholmske Kridtformation. Han var meget sangvinsk overfor mulig Udnyttelse af dem, men det viste sig, at det ikke kunde lade sig gøre, da de ikke er særlig vel beliggende og kun indeholder en ringe Mængde Fosforsyre, nemlig som Maksimum 10 %; desuden indeholder de betydelige Mængder kulsur Kalk, som det vistnok vil være vanskeligt at befri dem for. Men ved nyere Undersøgelser fremkom der andre Oplysninger om betydelige Mængder Fosforit i den kambriske Formation paa Bornholm. I Skiferlagene, de grønne Skifere, som i store Udstrækninger forekommer paa Bornholm, findes der hist og her betydelige Mængder Fosforiter og forholdsvis righoldige Fosforiter. Saaledes er der undersøgt et Lag ved Borregaard ved Ølenaa, hvor det ligger i Jordoverfladen og er forholdsvis rigt paa Fosforiter. Hvis man regner — men det er kun efter en rent foreløbig Undersøgelse — at der er mindst 9 ha af Fosforitsandsten, som er let at bryde, og at Laget ifølge de Undersøgelser, der foreligger, er ca. 40 cm tykt, vil der være 36,000 Kubikmeter Fosforit paa det paagældende Sted — og der er sandsynligvis betydeligt mere — d. v. s. 97,200 Tons Fosforitsandsten, eller ca. 100,000 Tons med 14 % Fosforsyre gennemsnitlig. det vil atter sige 13,600 Tons Fosforsyre paa det Sted. Det vilde jo være meget værdifuldt for Landbruget, hvis det kunde udnyttes; men »hvis«! — det er Spørgsmaalet. Der er ikke Tale om, tror jeg i alt Fald, at det kan lønne sig eller lade sig gøre at lave Superfosfat af det. Saa er Spørgsmaalet, om man vil gaa til at bruge det, som det er, male det, pulverisere det. For nogle Aar siden vilde man have

anset det for ikke saa overordentlig heldig at gøre det, skønt vi véd, at der andre Steder er blevet benyttet malet Koproilit, som er ligesaa tungt opløseligt, og man gør det endnu i udstrakt Maalestok. Vi har Forsøg, som viser, at det giver noget Udslag, væsentlig paa lave Jorder, og naar man anvender det tilstrækkelig længe og i stor Mængde i meget findelt Tilstand, vil der nok kunne være Tale om, at det kunde gøre nogen Nytte. Det var det, jeg vilde henstille, at man har Opmærksomheden henvendt paa; det er noget, der efter min Mening maatte sættes i Gang gennem Landbrugets egne Foranstaltninger; jeg tror ikke, det er noget, en Fabrik vilde kaste sig over, og jeg havde nærmest tænkt mig, at man kunde faa det brudt derovre og ved en simpel Proces faa det malet og derefter uddelt til Folk, der vilde have det og benytte det direkte som det er i malet Tilstand. Hvorvidt det vil være lønnende, og hvad det vil koste, foreligger der ikke noget om endnu; men da der er kommet Forespørgsel til mig om det, syntes jeg dog, jeg vilde have Lov til at meddele det paa Generalforsamlingen.

Proprietær *Holm*, Borchsminde: For nogle og tyve Aar siden blev der af Hedeselskabet anlagt Forsøg med forskellige Fosforsyregødninger, Thomasslagge, engelske og belgiske, og Superfosfat og nogle franske Raafosfater. Det viste sig, at disse sidste gav ingen nævneværdige Resultater. Jeg vil tillade mig at spørge Professor *Rørdam*, om det kunde tænkes, at de danske var bedre end de franske?

Professor *Rørdam*: Det tror jeg for saa vidt ikke, de er; men jeg tror ogsaa, at man med Hensyn til Spørgsmaalet om Udnyttelsen af Raafosfater er kommet til en noget anden Anskuelse end den Gang. Det Forsøg kan jeg ikke erindre, jeg har ikke haft Lejlighed til at se det, men maaske nogen her kan erindre det. Der er gjort Forsøg ved Herning, og der foreligger derom Beretning i Litteraturen, gaaende ud paa, at det gav Udslag — jeg husker ikke Tallene. Det benyttes mange Steder i Verden.

Proprietær *Holm*: Jeg kan huske Forsøg paa Vejlegaard, der gav meget ringe Udslag. Det findes omtalt i Beretningen om Eng- og Mosekultur fra Landmandsforsamlingen i Odense.

Forstander *S. C. A. Tuxen*: Det kommer utvivlsomt an paa, i hvilken Grad det er findelt; ved Thomasslagge er dette afgørende. Det kan altsaa være tvivlsomt, om Finhedsgraden har været tilfredsstillende. Det er særlig Opgaven ved Forarbejdelsen af Thomasslaggen at faa den malet uendelig fint; det er bekræftet ved Forsøg, hvor stor Forskel der kan være

i den Retning. Man skulde antage, at Industrien nu var saa vidt fremme, at man kunde præstere et lige saa fint Pulver af disse Fosforiter som af Thomasslagge; det er jo derpaa, det beror.

Proprietær *Holm*: For Thomasslaggens Vedkommende er det vel bekendt, at Findelingen har en overmaade stor Betydning. Men disse Slagger fremkommer jo ved en teknisk Proces, ved Behandling af Jern. Fosforiterne derimod ligger raa i Jorden. Noget andet er, om de kan blive bedre udnyttede ved ikke alene at undergaa en mekanisk, men ogsaa en kemisk Behandling. Men jeg tror ikke meget paa, at disse Raafosfater i sig selv er gode.

Forstander *Tuxen*: Det er ikke sikkert, at de er fuldt saa gode; men det er Findelingen, det først og fremmest kommer an paa; den kan ikke drives for vidt.

Konsulent *A. P. Jacobsen*: Der er ingen Tvivl om, at Spørgsmaalet om Fremskaffelse af Fosforsyregødning er overordentlig vigtigt. Vi har i 3 Aar kørt paa indskrænket Ration, og vi er naaet til det Tidspunkt, da vi ikke kan holde vor Produktion oppe under fuldstændig Mangel paa disse Stoffer, og nu kan vi intet faa. Derfor synes jeg, det er raadeligt, at vi ofrer det stor Interesse, om vi kan udnytte den Beholdning, vi selv har. Hvor vidt det kan anvendes direkte, som det er, mekanisk findelt, hvor vidt det kan gøre Nytte, betale sig, afhænger jo efter de jyske Forsøg at dømme i højeste Grad af Jordens Reaktion, ikke saa meget af Jordens Art iøvrigt som af det, om den giver sur Reaktion eller alkalisk Reaktion. Det er jo desværre saaledes her i Landet, at der er en Mængde kalktrængende Jorder, som ogsaa er meget taknemlige for Fosforsyregødning, og det er dér, Raafosfaterne snarest kan anvendes. Det er ogsaa bekendt, hvad Prof. *Rørdam* sagde, at visse Steder i Udlandet bruges det i stor Udstrækning, f. Eks. i enkelte af De forenede Stater i Nordamerika. I Illinois er det netop Tilfældet; dér anbefales det fra vedkommende Landbohøjskole meget stærkt at anvende det sammen med Grøngødning; ved Nedpløjningen dannes der Syre, som har Betydning for Udnyttelsen, og det svarer ganske til Erfaringerne her hjemme fra. Ikke desto mindre er Raafosfatet ikke nogen heldig Fosforsyregødning. Jeg vil gerne spørge Professor *Rørdam*, for det første, om vi kunde faa lidt nærmere Oplysning om Sammensætningen af dette Raafosfat derovre paa Bornholm. Professoren siger, at det indeholder 14% Fosforsyre; men hvad er der iøvrigt i dette Mineral? — for det indeholder jo forskellige andre Ting.

Hvis det var fosforsur Kalk alene, vilde det indeholde den dobbelte Procent Fosforsyre, omtrent da. Og dernæst: Hvorfor kan det ikke behandles saaledes, at det bliver en letopløselig Fosforsyregødning? Kunde vi faa et Superfosfat ud af det, vilde det have en ganske anden Betydning.

Laboratoriebestyrer *Harald R. Christensen*: De Bemærkninger, jeg vilde gøre, er egentlig blevet overflødige efter Konsulent *Jacobsens* Bemærkninger. Vi har Forsøg med Raafosfater ikke alene paa Mosejorder, men ogsaa paa Agerjord. I Jylland er Virkningen af Raafosfat blevet sammenlignet med Virkningen af andre Fosfater, Thomasslagge og Benmel. Det fremgik i Overensstemmelse med en Række udenlandske Forsøg, at Raafosfat og i det hele alle Fosfater, der indeholder Fosforsyre som trebasisk fosforsur Kalk, praktisk ikke udnyttes paa Jorder, der er alkaliske eller i det hele taget basiske. Hvis der skulde bruges Raafosfat fra Bornholm i uforandret Tilstand, blot pulveriseret, vilde det kun kunne ske paa vore ganske vist mange sure Agerjorder i Landet. Jeg tror, det burde tages op til Overvejelse, da det virkelig er en ganske overordentlig alvorlig Sag, at Fosfattilførslen er stoppet. Der kan nu næppe gøres noget videre i Aar, men man kan i hvert Fald gøre Forsøg med et Produkt af denne Art i Sommer. Fosforsyregødning bliver desværre i lang Tid en sjælden Vare; ingen kan vide, om det skal vare et Aar eller — endnu værre — om der skal gaa flere Aar, inden vi kan faa Fosforsyregødning igen; der er altsaa al Grund til at tage Sagen op til Undersøgelse. Jeg tror heller ikke, der kan være Tale om andet end en Findeling; en Superfosfatfremstilling af et Raastof, der kun indeholder 14%, er vistnok teknisk-økonomisk set umulig.

Professor *Rørdam*: Jeg vil blot tillade mig at bemærke til Konsulent *Jacobsens* Spørgsmaal om, hvorledes Fosforsyren er til Stede ved Borregaard, at det er trebasisk fosforsur Kalk, der sammenbinder Sandskorn, hvorimod der i Arnagerkalken er ret betydelige vekslende Mængder kulsur Kalk. Det gjorde i sin Tid, da det blev prøvet ved *Owens* Fabrikker og af *Fransen & Meyer* i 1860'erne, at man fandt, at Fabrikationen slugte for meget Syre. Derfor var Fremstillingen uøkonomisk og Materialet var tilmed vanskeligt at faa frem. Det kunde tænkes rent teoretisk, at man kunde vinde et Koncentrationsprodukt ved at knuse det, slemme det og behandle det med Saltsyre; men saa kommer den Vanskelighed, at Saltsyre for Tiden er dyr. Man kunde tænke sig andre Syrer anvendt. Fra Irland foreligger der Efterretning om, at man

anvender sur Mælk, og at hvert Landbrug tilbereder sit eget Superfosfat. Det var ikke noget, der kunde bruges her; men der kunde tænkes Maader, hvorved man fik det i sur Gæring, en Mælkesyregæring ved et eller andet Stof, man satte til. Hvorvidt det er økonomisk gørligt, er det ikke muligt at sige noget om; men tænkeligt er det. Derimod er det givet, at naar man graver dette Raafosfat op og pulveriserer det tilstrækkelig fint, hvilket er en let Sag, da det er et Produkt, som let kan tørres og males til det aller fineste Støv, vil det kunne være virksomt ikke alene paa sur Jord, hvor det ganske rigtigt fortrinsvis har sin Anvendelse, men sikkert ogsaa til Tider paa andre Jorder. Den Fosforsyre, der er i Jorden, er i Virkeligheden trebasisk fosforsur Kalk, som i Jorden omdannes af kulsyreholdigt Vand og organiske Syrer, saaledes at det bliver opløseligt, naar det blot er saa fintdelt, at Planterødderne kan faa fat i det. Der er Plantekulturforsøg, som viser, at man saaledes kan faa trebasisk fosforsur Kalk opløseligt; det har Hedeselskabet vist ved Forsøg med Vandkulturer og Sandkulturer. Man skal ikke paa Basis af et negativt Resultat nogle Steder stille sig alt for skeptisk. Havde vi tilstrækkeligt af Superfosfat, vidste man jo, hvad man gav sine Penge ud til; men overfor mange andre Ting maa man jo nu hjælpe sig, som man kan, og paa Bornholm er Fosforsyren let tilgængelig, og der kræves ikke ret stor Mekanik til at gøre den anvendelig.

Forstander *Tuxen*: Professor *Rørdam* oplyste nu, at Bindemidlet var Kvartskorn. Er det nu ikke en alvorlig Hindring for en tilfredsstillende mekanisk Findeling?

Professor *Rørdam*: Ikke, hvis man tænker sig, at man først brændte det let. Der er ingen teknisk Vanskelighed ved at male ogsaa Kvarts meget fint.

Forstander *Tuxen*: Men her er Tale om en saadan Finhedsgrad, at det dog vistnok er tvivlsomt, om den kan præsteres.

Professor *Rørdam*: Det er ogsaa muligt, at noget af Stoffet kunde sigtes fra paa Mellestadiet, saa at det endelige Produkt kunde blive rigere paa Fosforsyre. Jeg har ikke her villet give Anvisning paa en fuldt færdig udarbejdet Metode, det er kun et Fingerpeg i Retning af, at man skulde se at faa den Fosforsyre, vi har, gjort anvendelig.

Den ledende Præsident: Hvis ikke nogen ellers ønsker Ordet — og det er jo en lang Dagsorden, vi endnu har tilbage — takker jeg Professor *Rørdam* for de interessante Meddelelser. Det vilde jo være heldigt, om der kunde ske en nærmere Undersøgelse af Sagen.

Meddelelse om Selskabets Kontrol med Korn- og Foderstoffer i Københavns Frihavn i Aaret 1917

aflagdes af Inspektør *James Høyer*: Efter at jeg i de sidste Aar har været forhindret i at komme til Stede paa Selskabets Generalforsamling paa Grund af overvældende Arbejde i Forening med et noget vaklende Helbred, har jeg atter i Aften den Ære, jeg maa tilføje den Glæde at staa her igen for at fortælle Dem lidt om Kontrollens Virksomhed. De vil imidlertid kunne forstaa, at som Følge af de triste Forhold, som Verdenskrigen ogsaa har ført ind over vort Land, kan jeg ikke have meget og navnlig ikke meget interessant at meddele.

Jeg har imidlertid tænkt, at en kort, sammenlignende Oversigt vedrørende Importen til Frihavnen de senere Aar kan paaregne nogen Interesse paa dette Møde, og jeg skal da særlig pege paa de 4 Hovedartikler, nemlig Majs, Oliiekager, fremmed Byg og fremmed Hvedeklid, og jeg skal for Sammenligningens Skyld gaa lidt tilbage i Tiden og begynde med 1913, i hvilket Aar Importen af Majs var 121,000 Tons à 1000 kg; den dalede derefter 1914 til 58,000 Tons, men steg atter 1915 til 168,000 Tons eller over halvanden Million Tønder, faldt derefter 1916 til 141,000 Tons, som ogsaa var ganske rigeligt. Indeværende Aar viser kun 76,000 Tons, hvoraf Størsteparten indgik i Aarets første Halvdel. Juli Maaned gav kun 7000 Tons og August endogsaa kun 1950 Tons. Derefter er alt stille, indtil November bragte en Ladning fra La Plata paa 2500 Tons, en Bagatel, som straks overtoges af Staten. Importen 1917 er saaledes kun godt Halvdelen af, hvad der kom 1916, og dette viser jo klart Utilstrækkeligheden af Majsforraadet. En Del af den indkomne amerikanske Majs var mindre god, vel nok i første Række paa Grund af Skibenes lange Ophold i Inspektionshavnen, som jo forlængede Rejsen meget. Det viste sig navnlig ved Majsens Lagring i Frihavnen, at Kvaliteten gik tilbage, og ved Udleveringen var meget af Majsen baade muggen og lugtende, men trods dette blev den naturligvis modtaget med Begærlighed, blandt andet af Svineavlscentrene og vistnok ogsaa af mange Hesteejere, hvis Dyr var nødlidende.

Som Følge af min Stilling kommer jeg i Berøring med mange Mennesker, ogsaa med Fouragehandlere og Vognmænd. Disse Folk ser ganske naturligt med Bekymring paa de nuværende Forhold og med Frygt paa den kommende Tid. Man har blandt andet udtalt, at dersom den danske Høst 1918 og-

saa giver et mindre godt Resultat, vil Forholdene blive i høj Grad forværrede. I Forbindelse hermed har man spurgt mig, om jeg troede, at al den Jord, som kan tages under Ploven, ogsaa er taget i Brug til Havre, Roer eller lignende, alt med de nødlidende Husdyr for Øje, og man har anmodet mig om at bringe Sagen frem paa Mødet her. Jeg staar jo ikke i saa intim Kontakt med Landbruget, at jeg har turdet besvare Spørgsmaalet udtømmende, men det forekommer mig, at Svaret nærmest maa lyde benægtende. Man har saaledes peget paa Jord paa Byens Fællede, endvidere paa Bønderjord i Byens Nærhed, solgt til Bebyggelse, men som henligger ganske ubenyttet. Jeg véd ikke, om dette er rigtigt, men jeg har nu efter Løfte bragt Sagen frem her.

Jeg vender saa tilbage til Majsen og skal tilføje, at medens den amerikanske Majs altsaa har været lidt suspekt, har den ankomne La Plata Majs været god og holdbar, men som sædvanlig befængt med »Krebs«. Dette foraarsager jo, at der gaar lidt tør Varme i Majs, og Næringsværdien forringes vel nok noget — i alt Fald set rent pekuniært — da »Krebsen« er graadig og æder væk af Varen.

For Oliekagers Vedkommende ser Forholdet saaledes ud: 1913 bragte 60,000 Tons, 1914: 45,000 Tons, 1915: 91,000 Tons, 1916: 56,000 Tons, derimod viser 1917 kun 27,000 Tons eller knapt Halvdelen mod 1916. Hovedparten af Kager var som sædvanlig Bomuldsfrøkager, Resten Kokos-, Palme-, Jordnød- og Rapskager.

Af fremmed Byg — sydrussisk og amerikansk — indkom i 1913: 4900 Tons, i 1914: 2700 Tons, i 1915: 21,600 Tons, i 1916: 19,300 Tons, men i 1917 kun 4300 Tons. Siden Krigens Begyndelse er Importen fra Sydrusland naturligvis ganske stoppet; derimod er der kommet Byg fra Amerika, og navnlig fra Kalifornien er der kommet Byg af fortrinlig Kvalitet, anvendelig som Maltbyg, tør, storkornet, men lidt blaa i Farven.

Med fremmed Hvedeklid er det ogsaa kun smaat bevendt, navnlig fra La Plata. 1913 gav 9400 Tons, 1914: 6200 Tons, 1915: 7200 Tons, 1916 kun 900 Tons og mindst viser 1917, nemlig kun 400 Tons. De vil se, at Importen gaar jævnt tilbage siden Krigens Begyndelse, ganske naturligt. De to sidste Aar viser en overmaade lille Import.

Spørger man nu, naar Importen kan tænkes paany at ville begynde, da kan jo intet Menneske med blot tilnærmelsesvis Sikkerhed give Svar derpaa eller overhovedet have nogen Mening derom; man gør dog sikkert bedst i ikke at regne med Import af nogen Betydning i en nær Fremtid. Og skulde

Freden komme hurtigere, end man nu tør haabe, saa vil jo utvivlsomt de krigsførende Magter tage først, hvad de har Brug for, og det bliver store Mundfulde; i anden Række kommer de Neutrale.

Ser vi paa, hvad der er kontrolleret af Majs, Foderstoffer og andre Varer i ovennævnte Tidsrum, saa viser Kontrollens Noteringer følgende Kvanta: 1913: 99,000 Tons, 1914: 71,000 Tons, 1915: 164,000 Tons, 1916: 125,000 Tons, 1917: 66,000 Tons. Særlig 1915 var jo et mægtigt Aar, hvad Arbejdet angik, men ogsaa 1916 gav fuldt op at bestille. 1917 gav jo ganske lidt imod de foregaaende Aar, men det forklares jo ogsaa ved Forholdene. Hvad der særlig forøger Arbejdet er, at Importørerne, som tidligere besørgede Varerne ekspederede, nu nøjes med at give Udleveringssedler til vedkommende Køber, som saa selv maa sørge for Bestilling af Banevogne og endvidere maa drage Omsorg for, at Varen modtages indenfor en nærmere stipuleret Frist; hvis dette ikke sker, annulleres Handelen, og Køberen faar saa ingen Varer. At dette Forhold rummer en betydelig Fare for Køberne, særlig paa Tider, hvor det er forbundet med Vanskeligheder at erholde de nødvendige Banevogne, siger sig selv, og Følgen blev, at Køberne overgav Udleveringssedlerne til Kontrollen med Anmodning om at besørg Varerne modtaget og læsset i rette Tid. Kontrollen var selvfølgelig villig dertil — naturligvis uden Ansvar i nogen Retning — men da der sjældent kunde faas Banevogne ved Pakhusene, hvorfra Varerne leveredes, medførte dette, at der maatte bestilles Vogne paa de forskellige Stationer, Godsbanen, Nørrebro, Østerbro og Slangstrupbanens Stationer, og Varerne blev saa kørt med Byvogne til de respektive Stationer. Dette fordyrede naturligvis i høj Grad Varerne for Købmændene ude i Landet og Provinserne, idet Kørselstaksterne er steget ganske enormt i de sidste Aar. Kontrollen havde i de værste Maaneder en Kørselsnota paa omkring 6000 Kr. pr. Maaned. Dette gav naturligvis meget Arbejde, da det for Kontrollen var af stor Vigtighed at fritage Køberne for at faa de købte Varer annullerede; jeg kan tilføje, at dette ikke skete i et eneste Tilfælde. Selvfølgelig beregnede Kontrollen et passende Salær for dette store Arbejde, og alle har ogsaa betalt uden Indvendinger. Det lykkedes os at faa alt prompt modtaget uden andre Vanskeligheder end dem, vi selv havde med at faa Vogne og Køretøjer. I Kontrollens nye Takster, som blev udfærdigede i Sommer og approberede af Frihavsselskabet, er der netop taget Sigte paa dette forøgede Arbejde samt forøvrigt paa

de som Følge af Forholdene meget forøgede Driftsomkostninger.

I Forsommeren blev der fra Landbrugsministeriet rettet en Henvendelse til Kontrollen om at være behjælpelig med Fordelingen af den Majs, som af Staten blev rationeret til de statsanerkendte Svineavlscentrer og til nogle Forsøgsstationer i Danmark. Uagtet dette Arbejde jo laa noget udenfor Kontrollens Rammer, mente man dog at burde tage det op, gaaende ud fra det Standpunkt, at under de alvorlige og vanskelige Forhold her hjemme maa ingen holde sig tilbage, naar det gælder Arbejde til fælles Bedste. Der skete 4 Rationeringer, nemlig 1) ca. 350 Tons til et Beløb af ca. 84,000 Kr., 2) ca. 250 Tons til Beløb ca. 60,000 Kr., 3) ca. 700 Tons til Beløb ca. 165,000 Kr., 4) ca. 640 Tons til Beløb ca. 160,000 Kr., ialt ca. 1900 Tons til et Beløb af ca. 470,000 Kr. Majsen udgik i mange mindre Partier, og da Pengene ogsaa indkrævedes af Kontrollen, medførte det jo et stort Pengeregnskab, omtrent $\frac{1}{2}$ Million, hvormed fulgte et ret stort personligt Arbejde og Ansvar. Jeg har dog Grund til at tro, at hele Arbejdet forløb tilfredsstillende.

Jeg skal nu ganske kort komme ind paa en Sag, som allerede var fremme i Fjor paa Selskabets Generalforsamling, nemlig Statsbanernes Vognmateriel, en Sag, som ogsaa har Interesse for Landbruget, der skal have sine Foderstoffer bragt ud med Banen. De véd jo sikkert alle, at Mangelen paa disponible Godsvogne til Tider, men dog ret ofte, er meget generende og har foraarsaget ikke alene ekstra Omkostninger for Importørerne, som har maattet tage Majs og andre Foderstoffer paa Pakhus i Stedet for at faa disse ekspederede direkte fra Importskibet til Banevogne, men ogsaa bevirket en Forsinkelse af Varernes videre Forsendelse, som har skabt Vanskeligheder baade for Købmændene her og i Provinserne og sikkert ogsaa for Landmændene, som har maattet vente paa deres Varer. Vognmangelen har endogsaa været oppe paa et dagligt Minus af omkring 4000 Vogne Landet over til Transport af Brænde, Tørv, Sukkerroer, Foderstoffer og andre Varer. Man er nu nede paa et dagligt Minus af 12—1500 Vogne.

For at erfare lidt om, hvorledes Situationen menes at ville udvikle sig, naar der atter en Gang kommer fredelige Forhold, har jeg søgt én af Statsbanernes øverste Embedsmænd; men det er naturligvis ganske umuligt at udtale sig derom eller overhovedet at sige noget positivt derom allerede nu. En Ting maa dog anses for givet, man maa temmelig

sikkert regne med **Mangel** paa Vognmateriel i lange Tider, thi medens **det** rullende Materiel daglig slides og forringes, er det **forbundet** med vistnok uovervindelige Vanskeligheder **under** Krigen at faa Fornyelsen bragt i passende Forhold til Sliddet. En Del af Materiellet, f. Eks. Hjulbandager, anskaffes i Tyskland og Amerika, og derfra kan jo intet faas for Øjeblikket. I Fabrikken »Scandia» i Randers skal der saaledes henstaa nye Vogne, men da Hjulbandagerne ikke haves, kan disse Vogne ikke gøres færdige. Noget lignende gælder Lokomotiverne, som der sikkert daglig, med de lange Togstammer, slides stærkt paa, og hvortil mange Maskindele ogsaa skal erstattes ude fra. Udsigterne er saaledes ikke lyse, men som Forholdene har udviklet sig, er der intet at stille op. Imidlertid maa man haabe, at naar Tiden kommer, og der bliver stillet store Krav til Transportmidlerne, at der da kan faas Tonnage, Smaasejlere eller mindre Dampere til at føre Varerne fra Importhavnen til Søkøbstæderne, hvorfra Varerne saa maa fordeles paa bedste Maade. Men Hovedsagen er jo først at faa Varer til Danmark; man kommer vel nok ud over Vanskelighederne ved Forsendelsen og Fordeelingen ude i Landet.

Dette er i store Træk, hvad jeg har ment kunde interessere Dem. Men forinden jeg slutter, vil jeg dog gerne berøre en anden Sag, som dog ganske vist ogsaa ligger noget udenfor Kontrollens Omraade. Jeg har af og til syslet lidt med Dyrkning af Majs og har blandt andet paa en højtliggende mager Jord ved Holte, udsat for Blæst og med meget daarlige Vandingsforhold, set om end ikke fuldmoden Majs, saa dog store kraftige Planter med saa modne, eller rettere saa udviklede Majskolber, at disse blev anvendt som »sweet corn«, der jo, som mange af d'Hrr. véd, er en herlig Ret, kogt i Vand med lidt Salt og spist med rørt Smør. Jeg vilde dog ikke være kommet ind paa denne Sag her, dersom jeg ikke gennem en Artikel i »Frederiksborg Amts Avis« af 2. Novemher i Aar var blevet bekendt med nogle Forsøg med Dyrkning af Majs, foretaget af Hr. *Th. Riddervold*, Tibirke Bakker pr. Helsingø. Jeg vil gerne have Lov til at læse denne Artikel for Dem.

(Inspektør *Hoyer* læste derefter Artiklen op og fortsatte derpaa):

Saaledes lyder Artiklen. Jeg véd jo ikke, om Sagen interesserer i videre Kredse af Landbruget, men jeg synes dog, den burde gøre det, thi det fremgaar jo dog af det oplæste, at selv om Modningen mislykkes, bliver der dog altid Udbytte i Form af Grøntfoder, som endogsaa kan benyttes i tørret

Tilstand. Man kan ikke vente for Tiden at kunne skaffe Majs til Udsæd, men naar vi atter faar bedre Forhold, kan det tænkes, at Sagen er et Forsøg værd.

De kan maaske erindre, at jeg for nogle Aar tilbage omtalte nogle Fodringsforsøg, som var anstillede i Amerika med Grøntfoder fra Soyaplanter, og at disse Forsøg gav et ganske særlig godt Resultat sammenlignet med Fodring uden dette Grøntfoder. Alle Forsøgsdyrene havde Gavn deraf, Malkekvæget gav mere Mælk, Fedekvæget bedre Kød, Faarene mere Uld og Svinene bedre Flæsk. Det var dog ikke umuligt, at Fodring med Tilskud fra Majsplanter ogsaa kunde drage Fordele med sig, og ogsaa af den Grund var der dog maaske Anledning til at tage Tanken om Majsdyrkning op her hjemme.

Gaardejer *Søndergaard*: Der var et interessant Punkt i Inspektør *Høyers* Indledning, det var Spørgsmaalet om Udsigten til at faa noget hjem her til Landet, naar Krigen en Gang er forbi. Saa vidt jeg forstod Inspektør *Høyer*, kom vi til at staa langt tilbage i Rækken, idet de krigsførende vilde tage først for sig og tage glubsk. Jeg er ikke ganske enig med Inspektøren i dette Forhold, fordi jeg tror, at vi staaer ret heldigt. Vi har jo Husdyr; ganske vist har vi slaaet lidt for rigeligt ihjel af dem, men vi har alligevel mange tilbage; det har de andre ikke. Jeg tror, at det, Spørgsmaalet særlig vil komme til at dreje sig om, er Tonnagen. Jeg tror, det var noget, vi først og fremmest skulde lægge Vægt paa at faa fat i. Jeg vil gerne spørge Inspektøren, eller hvem der ellers kan svare derpaa: Hvor mange af vore store Gødningsfirmaer har selv en Flaade? Hvis de ikke har det, burde der vistnok gribes an paa det Punkt. Jeg véd, at et stort Firma har en Flaade, det kan sætte i Gang, men jeg ved ikke, om der er flere, der kan det.

Inspektør *Høyer*: Angaaende vor Plads i Rækken af de Nationer, der vil faa Korn- og Foderstoffer, er det ganske umuligt at sige noget bestemt om, hvorledes det vil udvikle sig. Jeg personlig og mange med mig tror sikkert, at vi kommer i anden Række. Det er givet, at de smaa neutrale Lande ikke kan gennemføre deres Fordringer, før Krigen er forbi, og Efterspørgslen vil sikkert til den Tid blive af en hidtil ukendt Størrelse. Men paa den anden Side er der ingen Tvivl om, at her hjemme vil alt blive sat ind paa, at vi kan faa fat i noget af det første, der kommer frem. Men man gør rettest i ikke at vente sig for meget. Hvad Tonnagespørgsmaalet angaar, da er de, der har Tonnage: Østasiatisk Kompagni her i København og af andre Steder maaske Odense,

maaske Aarhus og Esbjerg; men det er dog kun mindre Baade. (*Søndergaard*: De sejler dog paa Amerika!) Ja, men skal der være Tale om Forsyning til Danmark, som skal virke straks, skal vi bruge Masser af store Dampere, og da vi for Øjeblikket er afskaarne fra at bruge en Del af vor Tonnage, fordi den simpelt hen beslaglægges i Amerika, er det galt for os. Vi kan ikke komme frem med vore Dampere, naar vi har dem; men vi har ingen. Vi maa haabe det bedste, men være belavede paa det værste i den Retning; det er min Mening, og den deles af mange, der har et sundt og godt Blik paa de Forhold.

Den ledende Præsident: Da Tiden er saa langt fremrykket, maa vi gaa til den næste Sag paa Dagsordenen; men vi takker meget for de Meddelelser, som er blevet givet.

Det landøkonomiske Rejsebureau.

Meddelelse om Bureauets Virksomhed aflagdes af dets Leder, Landbrugskandidat *Ib Windfeld*: Der er desværre atter i Aar kun meget lidt at meddele om Virksomheden i landøkonomisk Rejsebureau, idet Rejselysten selv sagt er blevet stærkt nedstemt under de nuværende vanskelige Rejseforhold.

Antallet af unge danske, som rejser ud nu, er kun ringe, da Rejserne næsten udelukkende er indskrænket til Skandinavien, og af Udlændinge kommer der kun nu og da enkelte hertil for at studere Landbrug.

Der er i Aar modtaget 22 Anmodninger fra unge danske Landmænd, der ønskede at rejse til Udlandet, og deraf ønskede 7 at komme til England og Skotland, hvad dog næppe er lykkedes for dem grundet paa de store Vanskeligheder ved at opnaa Pas til England. To ønskede at rejse til Amerika, een til Rusland og de øvrige 12 til Norge og Sverige.

Antallet af Udlændinge, som har rejst her i Danmark, har med Undtagelse af en Japaner og nogle faa Amerikanere udelukkende været Nordmænd og Svenskere.

Medens der i Fjor slet ingen Fællesrejser var for større Selskaber, har Bureauet dog i Aar haft Lejlighed til at planlægge i alt 3, nemlig for 2 Selskaber af skaanske Jordbrugere samt for Eleverne fra Alnarp Landbrugs- og Mejeriinstitut, som under Ledelse af Lektor *Forsberg* besøgte Danmark i August Maaned.

Ved Generalforsamlingen i Fjor udtalte den ledende Præsident, Professor *Westermann*, at efter at den kortfattede Beskrivelse af det danske Landbrug nu forelaa baade paa Tysk, Fransk og Engelsk, havde man af Hensyn til, at der jævnlig kommer en Del Nordmænd og Svenskere hertil for at studere dansk Landbrug, tænkt sig ogsaa at ville udgive Bogen paa Dansk. Grundet paa de meget stærkt stigende Papirpriser og Trykningsomkostninger har man dog ikke realiseret denne Tanke, men udsat den indtil videre.

Selskabets Hædersbelønninger.

Sekretær *Hertel*: Selskabet har i Aar uddelt det store Sølvbæger til følgende: Husmand *Ole Nielsen* af Mørke i Tudse Herred, Holbæk Amt, Parcellist *Jens Jensen Stefensen* af Ølgod Sogn i Øster Herred, Ribe Amt, Gaardejer *Jens Svendsen* af Sønderaas i Sunds Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt, Gaardejer *Martinus Jensen* af Ildskov i Sunds Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt, og Parcellist *Peder Klemmensen*, Lille Gedhus i Grove Sogn, Hjerm-Ginding Herred, Ringkøbing Amt. Det almindelige Sølvbæger er tilkendt Parcellist *Anders Andersen* af Frejlev i Kettinge Sogn, Musse Herred, Maribo Amt, Husmand *Andreas Larsen* af Svenstrups Hestehave i Asminderup Sogn, Ods Herred, Holbæk Amt, Husmand *Niels M. Jensen* af Nakke Lyng i Rørvig Sogn, Ods Herred, Holbæk Amt, og Husmand *Anders Larsen* af Dyrvig Mark i Hoven Sogn, Bølling Nørre Herred, Ringkøbing Amt.

Uddelingen af disse Bægre hører til Landhusholdnings-selskabets ældste Foranstaltninger og er én af dem, Selskabet vedvarende sætter stor Pris paa. Det Udvalg, der har med Sagen at gøre, bestaar af: Hofjægermester *Grüner*, Forpagter *G. F. Schroll*, Godsinspektør *Tilemann*, Inspektør *Leegaard*, Gaardejer *P. Nielsen*, Nordbygaard — den sidste har i Aar afløst Gaardejer *J. P. Jensen*, Toftegaard. Udvalget udfører et stort og brydsomt Arbejde, men det er et Arbejde, der sikkert ofte er Udvalgsmedlemmerne til Glæde. Den Opgave, Udvalget varetager, bidrager til at bringe Glæde og Anerkendelse til mangan brav Jordbruger, ligesom den offentlige Fremdragen af Landhusholdnings-selskabets Anerkendelse fremmer den Udvikling, som det gode Eksempels Magt altid fører med sig.

Landhusholdnings-selskabet har i Aar for 7. Gang uddelt

Duelighedsmedailler til Landarbejdere. Første Gang var i 1911, da der indkom 99 Ansøgninger, i 1912 indkom der 45, 1913: 27, i 1914: 38, i 1915: 44, i 1916: 68 og nu i Aar 41, deraf 25 fra Mænd og 16 fra Kvinder.

Der er i Aar uddelt 20 Duelighedsmedailler, nemlig 7 til Kvinder og 13 til Mænd. De fordeler sig saaledes efter Landsdele: Jylland: Røgter *Knud P. Larsen*, Engelsholm pr. Vejle, *Elisabeth Hansen*, Hygum pr. Jellinge, Jomfru *Frederikke Georgine Larsen*, Elsegaard pr. Ebeltoft, *Johannes Ibsen*, Gravlev Mølle pr. Hyllested, Landarbejder *Peder Chr. Christensen*, Rosvang pr. Sjørring, Plantør *Kristen Nielsen*, Løvstrup Aktieplantage pr. Lem og Pigen *Johanne Larsen*, Glimsholt pr. Sindal. Sjælland: Husmand *Peter Nielsen*, Adr. Stiftsgartner *Brødsgaard*, Vallø, *Sidse Kirstine Olsen*, Førslev pr. Haslev, Tjenestekarl *Erik Rasmussen*, Skovlunde, Værløse, Husmand *N. Grafmann*, Thorslundegaard pr. Taastrup, Husmand *Lars Jensen* af Ellebækshuset pr. Vemmetofte, Fodermester *Ola Pehrson*, Vigerslev, Landarbejder *P. Hansen*, Vallensbæk pr. Glostrup, Skovfoged *Christian Mortensen*, Rejstrup Skov pr. Jyderup. Fyn: Tjenestepige *Stine Petersen*, Vormark pr. Hesselager, Aftægtsmand *Hans Andersen*, Overkærby Mark pr. Kerteminde. Lolland-Falster: Husmand *Peder Brun* af Bellinge, Enke *Karoline Petersen* af Lerbjerggaard. Møen: *Karen Kirstine Jensen*, Haarbølle pr. Askeby.

Af *J. Pedersen-Bjergaards* Legat til Uddeling af Præmier for særlig fremragende Ydelser paa Landbrugsbinæringernes Omraade af Folk i smaa Kaar er der uddelt 14 Præmier til 14 Ansøgere; Udvalget havde den Glæde, at de alle var kvalificerede, nemlig: Maskinist *C. Christensen*, Vemmetofte pr. Fakse, Parcellist *P. Malling* og *Hustru*, Ditlevshøj pr. Ringsted, Hønserejer *Knud Sørensen*, Rosminde, Odder, og Karetmager *C. Christiansen* og *Hustru*, der alle fik et Sølvbæger; Statshusmand *Mortensens Hustru*, *Marie M.*, Rosenly, Asnæs, *Niels Kold*, Strynø, Biavlslærer *R. Krogsgaard*, Ajstrup, Hadsund, Banenæstformand, *C. Jeppesen*, Lindbjerg, Naur, Husmand *Jørgen P. Jørgensen*, Ajstrup pr. Malling, *Morten Mortensen*, Frydental pr. Nr. Omme, *Tage Larsen*, Hylke Skole, Husmand *Peter Trommers* Husholderske, *Inger Pedersen*, Bodilsker, Drejer *P. Clausen*, Horsens, der alle fik Pengepræmier. Endelig tildeltes der Gaardmandskone *Marie Hansen*, Risby pr. Præstø, Diplom.

De nævnte 3 Foranstaltninger: Sølvbægre, Duelighedsmedailler og Legatet kommer saa godt som udelukkende Smaakaarsfolk til Gode.

Meddelelser fra Præsidiets.

Udvalgsbetænkning angaaende et til Ministeriet for offentlige Arbejder indsendt Andragende om Erhvervelse af Koncession paa Udnyttelsen af Vandkraften i Gudenaen til Fremstilling af elektrisk Energi m. v.

Sekretær *Hertel*: Denne Sag var for i Landhusholdnings-selskabets Bestyrelsesmøde i Dag, hvor det tog en Time at drøfte den. Jeg vil her tillade mig kort at gøre Rede for Sagen, idet jeg henviser til, at en mere indgaaende Omtale af den vil fremkomme i »Tidsskrift for Landøkonomi«s Referat af Bestyrelsesmødet.

Det var i Foraaret, at Landhusholdningsselskabet fik sendt fra Ministeriet et Andragende fra 5 Mænd, der ønskede en Koncession, hvorved de kunde blive saaledes stillede, at der kunde dannes et Aktieselskab til Udnyttelse af Vandkraften i Gudenaen til Fremstilling af elektriske Kraftanlæg, idet de paapegede, at vi ikke længere kunde forsvare at lade henligge ubenyttet en saa stor Kraft som den, her er Tale om, men at vi i Lighed med vore Nabolande, hvor saadan Kraft haves, burde søge at udnytte den til Gavn for Midtjylland. De beregner, at den Vandføring, hvoraf der ved Gudenaens Regulering kan udvindes Kraft, er omtrent 600 Mill. Kubikmeter om Aaret; de opgiver, hvilken uhyre Betydning det vilde have for Midtjylland at faa den udnyttet, og de erklærer sig villige til at levere Elektricitet til billigere Pris, end Elektricitetsværkerne er i Stand til. Men skal de kunne gennemføre Planen, vil det være nødvendigt at gaa til Ekspropriation af ca. 1000 Tdr. Land, hvilket vil medføre, at ca. 20 Gaarde og Huse bliver nedlagt.

Denne Sag sendte Ministeriet til Landhusholdningsselskabet. Dette gik ud fra, at Ministeriet ønskede at faa at vide, om Landhusholdningsselskabet mente, at Sagens national-økonomiske Betydning var saa stor, at den kunde begrunde Nedlæggelsen af ca. 20 Ejendomme ved Ekspropriation af de til disse hørende ca. 1000 Tdr. Land. Selskabet nedsatte et Udvalg til at undersøge Sagen, et Udvalg, for hvilket Statskonsulent *K. Hansen* blev Formand, og som i øvrigt bestod af Statskonsulent *Fr. Hansen*, Kontorchef *Holck Colding*, Amsraadsmedlem, Landvæsenskommissær *M. Hull* og Folketingsmand *S. Svendsen*. Fra dette Udvalg modtog Selskabet i Efteraaret en meget udførlig Betænkning, som blev sendt til Ministeriet med Anbefaling af Sagen. Udvalget gik ud fra, at det, det særlig skulde beskæftige sig med, var, om der forelaa Grund til Ekspropriation af de 1000 Tdr. Land. Udvalget paa-

viste, at det meste var Jord af daarlig Kvalitet, saa at der af nationaløkonomiske Hensyn ikke vilde være nogen Betænk- lighed ved, at det blev oversvømmet; men Udvalget er dog meget stemt for, at man skal varetage de nuværende Ejeres Interesser og opstiller derfor en Række Forslag til Beskyttelse af disse Interesser, Betingelser, som det foreslaas, at Konces- sionshaverne skal opfylde, for at man kan gaa ind at søge Lovhjemmel for en saadan Ekspropriation. Betænkningen kon- kluderede i, at Sagen har stor offentlig Interesse for Midtjyl- land, og at der maa tages visse Forbehold til Sikring af de nuværende Ejere, bl. a. dette, at Koncessionshaverne skal, om Ejerne ønsker det, være pligtige til at ekspropriere ikke blot Jorden, der er nødvendig for Anlægget, men hele Ejendommen. Endvidere skal der tages forskellige andre Forbehold for at sikre Ejernes Rettigheder, men sker dette, indstiller Udvalget, at der gives Koncessionshaverne Lejlighed til at udnytte Vand- kraften i Gudenaen, da det vil kunne være af stor Betydning for Midtjylland.

Udvalget til Fremme af Jordens Grundforbedring ved Afvanding og Vanding.

Professor *Westermann* henviste til de Meddelelser, han havde afgivet ved Bestyrelsens Møde d. 23. Oktober, og som forelaa refererede i »Tidsskrift for Landøkonomi« S. 523 o. flg. Han fremhævede stærkt den overordentlige Betydning, det vilde have, hvis det lykkedes at løse den der nævnte Opgave, at fremskaffe en Oversigt over de vandlidende Arealer i Landet og en samlet Plan i store Træk for Fremgangsmaaden ved disse Afvandingers Udførelse. De fleste større Arbejder paa dette Omraade udføres jo nu af Hedeselskabet, men dette har i Hovedsagen fulgt det Princip kun at beskæftige sig med Foretagender, angaaende hvilke der er blevet rettet Henven- delse til Selskabet. Om man nu end ved Planlægning af et Afvandingsanlæg undertiden har fundet Anledning til at søge andre Lodsejere end dem, der har henvendt sig til Selskabet, dragne med ind i Arbejdet for derved at faa dette udført paa mere rationel Maade, vil det dog ikke kunne undgaas, at man i mangfoldige Tilfælde har maattet nøjes med en mindre til- fredsstillende Plan, fordi der ikke paa Forhaand var skaffet Overblik over de Fordele, der kunde naas i Retning af mere rationel og grundig Gennemførelse af Afvanding, ved at der forelaa en samlet Plan for de Arealer, hvis Afvanding paa

Grund af Terrænforholdene burde bringes i Forbindelse med den Del deraf, som man beskæftigede sig med. Da Hedeselskabet altid har haft fuldt op at gøre med at tilfredsstille de direkte Krav, der stilledes, ved de Midler, det havde til Raadighed, kan der selvfølgelig ikke rettes nogen Bebrejdelse mod Selskabet, fordi det ikke har taget den nævnte store Opgave op, men Selskabet fortjener megen Paaskønnelse for den Beredvillighed, hvormed det er gaaet ind paa at søge den løst, hvis de fornødne Midler stilles til Raadighed. Løses bør den under alle Omstændigheder, enten det saa sker ved Hedeselskabets eller Statens direkte Foranstaltning.

Som det blev meddelt ved Generalforsamlingen i Fjor, er der til Ministeriet indsendt 3 Forslag, hvoraf det ene omhandler Dannelsen af offentlige Interessentskaber for Afvandings- og Vandingsanlæg. Dette Forslag har til Dels dannet Grundlaget for Lov af 2. Juni 1917 om Tillæg til Lov om Vands Afledning og Afbenyttelse af 28. Maj 1880. Det er jo glædeligt, at Udvalgets Arbejde har ført til et positivt Resultat, om man end kunde have ønsket, at der i Loven var medtaget noget mere af Forslaget, end sket er, og dette gælder navnlig de »naturlige« Afvandingsanlæg.

Et særligt Hverv blev nu i Efteraaret overdraget Udvalget ved en Skrivelse fra Landbrugsministeriet, der udbad sig en Erklæring om det tekniske Grundlag for en Udnyttelse af Landets Moser med særligt Henblik paa de to store Vildmoser i det nordlige Jylland og med det Formaal at bøde paa Brændselsnøden og Arbejdsløsheden, samtidig med at Moserne under Udvinning af Brændsel forberedes til senere Dyrkning.

Ved Overvejelser over de Forhold, der maatte tages i Betragtning ved Løsning af den stillede Opgave, der jo dog kun kunde gælde en foreløbig orienterende Oversigt vedrørende Sagens tekniske Side, kom man ind paa en Række forskellige Spørgsmaal, som skønnedes at staa i Forbindelse dermed og at kunne blive af Betydning for en økonomisk Ordning. Man maatte saaledes søge Klarhed over Afvandings- og Transportforhold, Betingelserne for økonomisk Fremstilling af Brændtørv af forskellig Art, Tilvirkning af Tørvestrøelse, Forædling af Tørven ved Tilberedning af Tørvekul, Tørvegas, Tjære og Ammoniak, samt af Anlæg af Elektricitetsværk til Drivkraft for Ælteværker m. m., og endelig maatte der tages særligt Hensyn til den for det samlede økonomiske Resultat saa vigtige Udnyttelse af de afgravede Arealer til landbrugsmæssig Dyrkning, hvilket straks skønnedes at maatte ske efter lignende

Principper som dem, der i omtrent 3 Aarhundreder har været benyttede i de store hollandske Højmoser.

For at skaffe saa fyldige Oplysninger som muligt paa disse forskelligartede Omraader har Udvalget forhandlet med et større Antal Sagkyndige, og paa Grundlag af det saaledes tilvejebragte Materiale og Undersøgelser, foretagne ved enkelte Medlemmer af Udvalget, bliver der nu udarbejdet en Erklæring til Ministeriet.

Det landøkonomiske Driftsbureau.

Professor *Westermann* gav nogle Meddelelser om det forløbne Aars Arbejde inden for det til Fremme af denne Sag nedsatte Udvalg. Ved Generalforsamlingen i December 1916 blev det meddelt, at der til Udarbejdelse af den detaillerede Arbejdsplan for Bureauet var nedsat et Underudvalg bestaaende af D'Hrr. Forstander *Brink Lassen*, Professor *O. H. Larsen* og Forstander *Overgaard*. Dette Underudvalg har i Aarets Løb udfoldet en betydelig Virksomhed ved Udarbejdelse af Regler for den foreløbige Organisation og for Bogføringsarbejdet; det har desuden udarbejdet en særlig Statusbog til Brug ved samtlige Regnskaber, har ledet Forhandlingerne med Regnskabsførerne paa Ladelund i Marts d. A., og endelig har det fremskaffet Materiale til Bearbejdelse ved Indsamling af Regnskaber for Regnskabsaaret 1916—17.

Det er saaledes en meget værdifuld Bistand, der her er ydet, og det var nu vort Haab, at vi kunde formaa Forstander *Overgaard* til at overtage Bureauets Ledelse. Dette Haab synes imidlertid desværre at skulle glippe, idet Hr. *Overgaard* ikke mener at kunne opgive sin Stilling ved Ladelund Landbo-skole, og en Forening af de to Virksomheder skønnes ikke at være mulig. —

Bureauets Virksomhed er nu paa nævnte Maade saa vidt forberedt, at den vil kunne begynde i næste Finansaar, men hertil kræves økonomisk Støtte af Staten, og, som det er meddelt i Referatet fra Efteraarsmødet i Selskabets Bestyrelse, er der til Ministeriet indsendt Andragende om et Statstilskud paa 12,000 Kr. til Bureauets Drift i næste Finansaar. Som det fremgaar af de i nævnte Referat gengivne Forhandlinger om denne Sag, tør man vel forvente, at Beløbet vil blive bevilliget af Lovgivningsmyndighederne, og der kan da næppe heller være Tvivl om, at den Institution, der her agtes oprettet, vil kunne blive af saa overordentlig stor Betydning for Landet, at de dermed forbundne Udgifter maa siges at være meget beskedne.

Udvalget til Gedeavlens Fremme.

Den ledende Præsident: Som bekendt modtager Landhus-holdningsselskabet aarlig 3000 Kr. fra Ministeriet til Gedeavlens Fremme. Da dette Tilskud er for lille til Løsning af de Op-gaver, Udvalget til Gedeavlens Fremme gerne vil virke for, søgte Selskabet i September Ministeriet om et Tilskud af 2000 Kr. af Landbrugslotteriets Overskud, og denne Sum er blevet Selskabet bevilget. Hvad den vil blive anvendt til, maa Gede-udvalget selvfølgelig bestemme, men den vil antagelig gaa dels til større Tilskud til Avlsforeninger og Avlscentre, dels til Oprettelsen af 1 à 2 Opdrætningsanstalter for Geder, særlig Bukke. Nu ydes der kun Avlsforeningerne 10 Kr. pr. Buk og Avlscentrene 25 Kr. Hvad Opdrætningsanstalter angaar, kan det bemærkes, at Erfaringen viser, at mange udmærket gode Lam slagtes kort efter Fødselen, fordi Ejeren ikke kan have Lammet gaaende, og en Køber ikke har meldt sig. For at be-vare saadanne Lam for Avlen, bør vi have 1 à 2 Opdrætnings-steder, til hvilke Lammene kan sendes, og hvorfra de efter-haanden kan sælges. Navnlig efter Høst melder der sig altid Købere, særlig til Bukke, men hidtil har man været ude af Stand til at skaffe dem, fordi de er slagtede som Lam. Der er vist ingen Tvivl om, at 1 eller 2 Opdrætningsanstalter vil gøre megen Gavn, men Driften af dem vil kræve Udgifter, til hvis Dækning Udvalget hidtil har savnet Midler.

Interessen for Gederne er stor, hvad der bl. a. viser sig i, at Tallet af Gedeavlforeninger vokser og nu har naaet ca. 50. Efter den i Juli Maaned stedfundne Kreaturtælling skulde man tro, at Gedetallet fra 1914 til 1917 var formindsket fra ca. 40,000 til ca. 32,000. Det sidste Tal er dog misvisende. Tæl-lingen i 1917 er nemlig ikke saa udtømmende som i 1914, idet det i Aar kun blev paalagt at tælle Gederne paa Steder, hvor der var Landbrug eller fandtes andre Husdyr. Det er ikke mærkeligt, at man derved er kommet til et mindre Antal end i 1914, da alle Geder blev talt med. Mindst $\frac{1}{3}$ af Gedeholderne er uden Landbrug og har ikke andre Husdyr end Høns, som heller ikke i 1917 blev talt med hos saadanne Folk. Sandsyn-ligvis er Gedernes Tal vokset fra 1914 til 1917.

I September Maaned henvendte Selskabet sig til Ernæ-ringsraadet med Anmodning om, at der maatte blive sikret Gedeholdere uden Jordbrug Adgang til at købe lidt Korn eller andet Kraftfoder. Selskabet anslog, at der hertil vilde medgaa ca. $1\frac{1}{2}$ — $1\frac{3}{4}$ Mill. kg. Herpaa modtog Selskabet et Svar, der lød paa, at Ernæringsraadet »paa Grund af de ringe Forraad

af Korn beklager ikke at kunne yde Gedeholdere eller Avlscentre nogen Hjælp til at overvinde Fodermanglen.

Interessen for Gederne stod længe i Stampe her i Landet, men den er nu i glædelig Stigning, og den fortjener en større Støtte end den, Staten hidtil har ydet den. I Norge ydes der af Statsmidler 10,000 Kr. aarlig til Gedeavlens Fremme, og i Tyskland var — i alt Fald før Krigen — Statstilskudene ligeledes store.

Optagelse af Referater af udenlandsk Landbrugslitteratur i »Tidsskrift for Landøkonomi«.

Sekretær *Hertel*: Foreningen af danske Landbrugskandidater nedsatte for et Aar siden et Udvalg, bestaaende af Statskonsulent *K. Hansen*, Professor *O. H. Larsen*, Godsejer *Moesgaard Kjeldsen*, Forstander *Rasmussen* og Sekretær *Hertel* for at udarbejde Forslag om, at der skulde optages Referater af udenlandsk Landbrugslitteratur i »Tidsskrift for Landøkonomi«.

Udvalget indsendte for nogle Maaneder siden Forslag til Landbrugskandidatforeningen, idet det fremhævede, at man i første Række burde tilsigte at fremskaffe et kort Resumé af de vigtigste Skrifter indenfor den fremmede Litteratur vedrørende Driftsøkonomi og Produktomsætning, dog saaledes begrænset, at der fortrinsvis refereres Skrifter, der er af særlig Interesse for danske Forhold og det danske Landbrug. Foreningens Bestyrelse drøftede Sagen og indsendte Forslag til Landhusholdningsselskabet om et Samarbejde med Landbrugskandidatforeningen, hvorved saadanne korte Referater optages i »Tidsskrift for Landøkonomi« 4 Gange om Aaret. De skulde saa bagefter sendes i Særtryk til Landbrugskandidatforeningens Medlemmer, saa at disse ved Aarets Slutning kunde faa dem samlede. Foreningen af danske Landbrugskandidater og Landhusholdningsselskabet skulde hver bære Halvdelen af Udgifterne til Forfatterhonorarer, medens Landhusholdningsselskabet skulde bære Udgifterne til Trykningen. Sagen var for i Bestyrelsesmødet i Dag, og det vedtoges at svare bekræftende, saa at »Tidsskrift for Landøkonomi« forhaabentlig i 1918 kan begynde at give den Slags Referater i Lighed med »Tidsskrift for Planteavl« for udenlandske Planteavlsskrifters Vedkommende.

Forslag fra Præsidiets.

Virksomhedsplan for 1918—19. Budget for 1918—19.

Kasserer *Knudsen*: Forslaget til Virksomhedsplan og Budget for det kommende Regnskabsaar, der omfatter Tiden fra 1. April 1918 til 31. Marts 1919, har været udsendt til Selskabets Medlemmer og findes omdelt paa Pladserne. Det foreligger her i den Form, hvori Bestyrelsen har vedtaget det i Oktober til Forelæggelse for Generalforsamlingen.

Forslag til Virksomhedsplanen giver mig ikke Anledning til nogen Bemærkning; Planen er ganske i Overensstemmelse med den, der blev vedtaget i Fjor.

Angaaende Budgettet skal jeg bemærke, at det er opstillet paa samme Maade, som det har været i adskillige Aar. For at lette Sammenligningen, findes Tallene for indeværende Aars Budget opført i de to første Kolonner, medens det foreslaaede Budget for 1918—19 findes i de øvrige Kolonner.

I det nye Forslag er de fleste Poster overensstemmende med Budgettet for indeværende Aar. Paa nogle enkelte Poster er der Ændringer, og jeg skal tillade mig at gøre opmærksom paa, hvori disse Ændringer bestaar.

Den første Konto, hvorpaa der er foretaget Forandring, er Konto 9, Mælkeribruget, under Afsnit A; her er Beløbet paa Udgiftssiden foreslaaet forhøjet med 450 Kr. — fra 3700 til 4150 Kr. —; denne Forhøjelse udgør Dyrtidstillæget til Selskabets Mejerikonsulent. I Fjor tilstod Præsidiets Selskabets Personale et Dyrtidstillæg paa 10% af Lønningen, og for indeværende Regnskabsaar er der paa Grund af den stærke Prisstigning tilstaaet Personalet et Dyrtidstillæg paa 15% af Lønningen. Denne Udgift er nu foreslaaet optaget paa Budgettet for det kommende Aar med det samme Beløb, som er ydet i Aar. Heraf falder, som nævnt, de 450 Kr. paa Konto A 9, medens Resten falder paa Konto A 19, Lønninger og Enkeunderstøttelser, der paa Udgiftssiden foreslaas forhøjet med 1710 Kr. Dyrtidstillæget paa denne Konto, nemlig til Kontorets Personale, udgør 1830 Kr., men der spares paa Kontoen 120 Kr. i Pension til Bud Andersens Enke, som er afgaaet ved Døden i Aar.

Konto A 24, Kontrol med Korn- og Foderstoffer, er foreslaaet forhøjet med 2000 Kr., idet Inspektørens Lønning, som udredes af Københavns Frihavns Aktieselskab, men udbetales gennem Landhusholdningsselskabet, er blevet forhøjet fra 4000 til 6000 Kr. aarlig.

Den sidste Konto under Afsnit A, Konto 27, Landøkonomisk Driftsbureau, foreslaar man udgaar; hele Udgiftsbeløbet for det kommende Finansaar forventes nemlig dækket ved Statsbidrag, hvorom der allerede er givet Meddelelse af Professor *Westermann*.

Efter at Selskabet i en Række Aar havde haft Gæld, var denne for et Par Aar siden blevet helt afbetalt. Men desværre vil Dyrtiden paa flere Omraader komme til at berøre Selskabet, saa at man ikke kan undgaa under de nuværende ekstraordinære Forhold paa ny at faa Gæld. Jeg antager, at vi kan regne med at være omtrent gældfri ved Begyndelsen af det Regnskabsaar, som det foreliggende Budget skal gælde for; ved Slutningen af Aaret anslaaes Gælden til 1740 Kr., saa fremt Budgettet kan overholdes.

Under Afsnit B, Legatmidler og Fond, henlagte under Selskabet, findes ingen Ændringer fra i Fjor; det foreslaaede Budget er ganske overensstemmende med Budgettet for 1917—18.

Den ledende Præsident: Maa jeg spørge, om nogen ønsker Ordet i Anledning af disse to Punkter paa Dagsordenen?

Redaktør *Raunkjær:* Jeg vil gerne rette en Forespørgsel til det høje Præsidium angaaende »Tidsskrift for Landøkonomi«. Jeg vilde gerne have Lov til at spørge, om man kunde tænke sig Udgivelsen af en 2den Udgave af dette Tidsskrifts første Aargange, saa langt op i Tiden, som det anses for nødvendigt. Jeg vil tillade mig at motivere det med, at der blandt de yngre er stor Lyst, tror jeg at turde sige, til at eje »Tidsskrift for Landøkonomi« saa komplet som muligt; men Forholdet er det, at vi kan ikke komme ret langt tilbage, uden at vi ikke kan opdrive det. Saa snart der udbydes Eksemplarer af ældre Aargange, f. Eks. ved Dødsfald, er der straks overordentlig Rift om dem. Jeg taler her paa de yngres Vegne; men der kunde jo ogsaa være ældre, som ikke i Tide har faaet Tidsskriftet, og som nu har fortrudt det. Jeg har truffet mange yngre, som sammen med mig har været kede af, at vi ikke kan faa Rækken suppleret, da man ikke har Satsen for hele Rækken. Jeg tillader mig med denne korte Motivering at spørge, hvorvidt man kunde tænke sig Udgivelsen af en 2den Udgave af den første Del af »Tidsskrift for Landøkonomi«, saa langt op i Tiden, som man ansaa det for heldigt, f. Eks. ved at lade tegne Tilslutning for en Række af Aargange, saa at det økonomisk kunde gennemføres. Maaske kunde det gennemføres i den Form, at man gik til en Udgivelse i Hæfter og dertil knyttede en Reklame til Støtte for

det økonomiske Grundlag for Sagens Gennemførelse. Selv om man kun delte en Aargang i 4 Hæfter, vilde Salget deraf dog kunne give nogen Støtte gennem Betalingen for Reklamerne. Jeg fremsætter blot denne Antydning, for at man ikke straks skal lade sig afskrække fra at tage fat paa Sagen, fordi Priserne paa Papir og Tryk er saa høje for Øjeblikket.

Den ledende Præsident: Dette Spørgsmaal kommer jo noget bag paa Præsidiets; det er ikke nemt at svare paa i Øjeblikket. Men Præsidiets vil naturligvis gerne tage under Overvejelse, hvorvidt der kan findes en Form, hvorunder det kan lade sig gøre. Formentlig er det en ret dyr Foranstaltning, og det er vel ogsaa et Spørgsmaal, om tilstrækkelig mange vilde abonnere paa det. Det véd jeg ikke; men Præsidiets skal selvfølgelig overveje, om der kan findes en Form, hvorunder det kan ske.

Forstander *S. C. A. Tuxen:* Som Redningsforanstaltning kunde man jo se at finde frem de Eksemplarer, der maatte ligge paa Lofter paa større og mindre Gaarde. Jeg antager, at det vil være vanskeligt at føre det frem paa den Maade, som Hr. *Raunkjær* anbefalede. Men der er sikkert mange Eksemplarer, som nu ikke kommer til Nytte, og som kunde reddes.

Redaktør *Bing:* Den simpleste Redningsforanstaltning var maaske at avertere efter dem.

Den ledende Præsident: Ønsker nogen ellers at gøre Bemærkninger om Budgettet eller Virksomhedsplanen? (Ophold.) Da det ikke er Tilfældet, gaar jeg ud fra, at Generalforsamlingen tiltræder Budgettet og Virksomhedsplanen. (Ophold.) De er saaledes vedtagne.

Foredrag af Direktør *K. Dorph-Petersen* om:
Vort Landbrugs Forsyning med Sædefrø til det
kommende Foraar.

Efter Foredraget, der er gengivet i nærværende Hefte af Tidsskriftet, bragte Lensgreve *Moltke* Direktør *Dorph-Petersen* en Tak for Foredraget og hævdede derefter Generalforsamlingen.

Bog anmeldelse.

Statistisk Aarbog 1917. Udgivet af Det statistiske Departement. 260 Sider. (G. B. N. F. København).

Aarbogen udkom i Slutningen af December Maaned, ordnet efter den samme Plan som i de nærmest foregaaende Aargange. Den bringer de nyeste Data paa de forskellige Omraader, saaledes vedrørende de ekstraordinære Landbrugstællinger i Fjor, Maksimalpriser m. v., men selvfølgelig har de ekstraordinære Forhold medført, at det paa enkelte Omraader ikke har været muligt at meddele nye Oplysninger, saaledes t. Eks. angaaende Ud- og Indførselen.

Det har selvfølgelig ogsaa været ugørligt at skaffe fuldstændig nye Oplysninger til flere af Tabellerne i Aarbogens internationale Afdeling. Dette gælder bl. a. Tabellerne til Belysning af Landbrugsforholdene i forskellige Lande, idet der fra en Del Stater — Belgien, Tyskland, Østrig, Ungarn, Rusland, Serbien, Bulgarien m. fl. — ikke foreligger statistiske Oplysninger siden Verdenskrigens Udbrud. For en Række Staters Vedkommende findes dog Tal fra de sidste Aar, og selv om det altsaa er umuligt at faa et Helhedsindtryk af de stedfundne Svingninger indenfor Arealets Benyttelse, Kreaturbestandens Størrelse m. v., frembyder de Tal, der foreligger, dog altid nogen Interesse.

Det Hovedindtryk man faar ved at sammenligne Tallene fra 1917 eller 1916 med tidligere offentliggjorte Tal er nærmest, at det er lykkedes de neutrale Lande at holde deres Kreaturstyrke vedlige. For de krigsførende Staters Vedkommende findes der kun Oplysninger fra Bretland, Frankrig, Amerikas forenede Stater og Kanada. For disse stiller Forholdet sig saaledes:

Antallet af:

		Heste	Hornkvæg	Faar	Svin
		i 1000 Stkr.	i 1000 Stkr.	i 1000 Stkr.	i 1000 Stkr.
Bretland	{	1914... 1,916	12,145	27,885	3,940
		1916... 2,108	12,452	28,850	3,616
Frankrig	{	1914... 3,231	13,121	14,560	6,113
		1917... 2,283	12,443	10,587	4,200
Amerikas foren. St.	{	1914... 20,962	56,592	49,719	58,933
		1917... 21,126	63,617	48,483	67,453
Kanada	{	1913... 2,866	6,656	2,129	3,448
		1917... 3,053	5,968	2,010	2,514

Hvad man særlig lægger Mærke til, er Kreaturstyrkens Formindskelse i Frankrig og Forøgelse i Fristaterne.

Det Areal, som anvendes til Hvede, Rug, Byg, Havre, Majs og Ris, synes at være blevet formindsket lidt i Krigsaarene. Angivet i 1000 ha var det t. Eks.:

i Bretland	{	1914 ...	3,124
		1917 ...	3,200
i Frankrig	{	1914 ...	12,882
		1916 ...	9,998
i Nordameri- kas for. St.	{	1914 ...	89,804
		1916 ...	85,760
i Kanada	{	1914 ...	8,992
		1916 ...	9,989
i Argentina	{	1914 ...	11,889
		1916 ...	11,965
i Australien	{	1913 ...	4,330
		1916 ...	5,568
i Britisk In- dien	{	1914 ...	48,258
		1916 ...	50,361

Selvfølgelig er Udvandringen fra de europæiske Lande aftaget stærkt i Krigsaarene. I Aaret 1913 udvandrede der fra Danmark 8846, fra Norge 9876 og fra Sverige 17,224, men 1916 henholdsvis kun 4265, 5212 og 7488. Indvandringen fra Europa til Nordamerikas foren. Stater var i Aaret 1913—14 1,058,391, men i 1915—16 kun 145,699. Man kan sikkert gaa ud fra, at i Aaret 1916—17 er Indvandringen yderligere gaaet ned, og at den nu er standset.

— De fleste af de Omraader herhjemme, der lader sig talmæssigt udforme, er dragne med ind i Aarbogen, og i dens henimod 200 Tabeller findes et righoldigt Materiale til Belysning af vore økonomiske og sociale Forhold. Man vil se, at Følgerne af Verdenskrigen har sat sine Spor paa en Mangfoldighed af Omraader, som det imidlertid vil føre for vidt her at komme nærmere ind paa. Er Aarbogen altid interessant at fordybe sig i, er den det særlig i de nuværende alvorlige Tider.

Mindre Meddelelser.

Foredrag i Landhusholdningsselskabet. Der er foreløbig fastsat følgende Foredrag i Selskabet: Onsdagen den 6. Februar Kl. 8 Ingeniør *Kr. Thomsen*, Hedeselskabet: Vands Afledning og Afbenyttelse. Onsdagen den 27. Februar Godsejer *Moesgaard-Kjeldsen*, Formand for Ernæringsraadet: Menneskers og Dyrs Ernæring under den foreliggende Situation. Onsdagen den 13. Marts forhv. Forstander *S. C. A. Tuxen*: Statens Forhold til Landbruget.

Prisopgaver. I November Maaned 1915 udsatte Selskabet af »*Brødr. Bendix' Jubilæumslegat*« 2 Præmier hver paa 800 Kr. for den bedste fyldestgørende Besvarelse af en Prisopgave vedrørende Tørring af Sædefrø og en Prisopgave vedrørende Opdræt af Heste. Ved Indleveringsfristens Udløb den 1. Januar 1918 var der modtaget 2 Besvarelser af den første Prisopgave og 4 af den sidste.

Afhandlingerne vil nu blive bedømte af de to nedsatte, sagkyndige Dommerudvalg.

Dommerudvalget vedrørende Prisopgaven angaaende Opdræt af Heste bestaar af d'Hr. Statskonsulent *J. Jensen* (Formand), Proprietær *Petersen*, Tousgaard, Aarhus, og Godsejer *Kaltrup*, Risinge, Ullerslev.

Dommerudvalget vedrørende Prisopgaven angaaende Korn-tørring bestaar af d'Hrr.: Statskonsulent *K. Hansen* (Formand), Statskonsulent *Fr. Hansen* og Bestyrer *K. Dorph-Petersen*.

Frømarkedet i Sæsonen 1916—17. I Anledning af Tidsskriftets Bemærkninger herom i Artiklen »Landbruget i 1917« skriver en æret Indsender bl. a. til Redaktionen, at det forekommer ham, at »den indenlandske Frøavl er behandlet lidt stedmoderligt, idet det ikke nævnes under Frømarkedet, hvilken Betydning den hjemlige Avl har haft for Forsyningen

af Markedet. Uden den havde vi ikke haft Frø til Besaaing af Roemarken, som vore Besætninger væsentlig lever af i Vinter, ligesom vi kun havde haft meget lidt Græsfrø.

Da det selvfølgelig ganske har ligget udenfor Redaktionen Hensigt ikke at ville give den indenlandske Frøavl, hvad der tilkommer den, optager den gærne den ærede Indsenders Bemærkninger som et Supplement til, hvad der i forrige Hefte stod om Frømarkedet.

Ny Fremgangsmaade for Dyrkning af Kornsorter. I det italienske Handels-, Industri- og Landbrugsorgan „Il Sole“ har Dr. *Carlo Rossi* meddelt, at da der ved den sædvanlige Anvendelse af Salpeter gaar en stor Del af det til Spilde, har han gjort Forsøg med at underkaste selve Frøet en 12—14 Timers Neddypning i en fortyndet 3 pCt. ammoniakholdig Salpeteropløsning. I 100 kg af denne Opløsning neddyppedes 50 kg Kornfrø, og efter 12—14 Timers Forløb toges Frøet atter op, tørredes i Luften og blev saaet paa sædvanlig Maade. I Følge Forsøg, der er anstillede i 1915—17, skal Frø, der har været underkastet denne Fremgangsmaade, give 25 pCt. større Høstudbytte.

Den foreslaede Fremgangsmaade synes dog næppe tilstrækkelig begrundet i den foreliggende Fremstilling, og Meddelelsen maa vist modtages med alt Forbehold.
